ISSN 1300 - 6045

# KAFKAS ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ DERGİSİ

The Journal of the Faculty of Veterinary Medicine, University of Kafkas

(Yılda altı sayı yayımlanır)

(Published Bi-monthly)

http://vetdergi.kafkas.edu.tr
Online Submission: http://vetdergikafkas.org

(e-ISSN: 1309-2251)

Cilt / Volume : 18

Sayı / Number : 4 TEMMUZ - AĞUSTOS / JULY - AUGUST

Yıl / Year : 2012

ISSN: 1300-6045
e-ISSN: 1309-2251

# KAFKAS ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ DERGİSİ

## THE JOURNAL OF THE FACULTY OF VETERINARY MEDICINE UNIVERSITY OF KAFKAS

(TEMMUZ - AĞUSTOS)
(JULY - AUGUST)

Cilt/Volume: 18 Sayı/Number: 4 Yıl/Year: 2012

**This journal is indexed and abstracted by Thomson Reuters Services beginning with Volume 13 (1) 2007 in the followings:**

- **Science Citation Index Expanded (also known as SciSearch®)**
- **Journal Citation Reports/Science Edition**

**This journal is also indexed and abstracted in:**

- **ELSEVIER**
- **CAB Abstracts**
- **TÜRKİYE ATIF DİZİNİ**
- **ULAKBİM-TÜBİTAK**
- **EBSCO**

Bu dergi Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi tarafından iki ayda bir yayımlanır
This journal is published bi-monthly, by the Faculty of Veterinary Medicine, University of Kafkas

**YAZIŞMA ADRESİ (ADDRESS FOR CORRESPONDENCE)**

Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi Editörlüğü
36040 - Kars / TÜRKİYE
Phone: +90 474 2426807-2426836/5228
Fax: +90 474 2426853
E-mail: vetdergi@kafkas.edu.tr

**ISSN: 1309-2251**

**ELEKTRONİK BASKI (ELECTRONIC EDITION)**
**http://vetdergi.kafkas.edu.tr**

**ONLINE MAKALE GÖNDERME (ONLINE SUBMISSION)**
**http://vetdergikafkas.org**

**Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Adına Sahibi (Owner)**

Prof.Dr. Hidayet Metin ERDOĞAN
Dekan (Dean)

**EDİTÖR (Editor-in-Chief)**

Prof.Dr. İsa ÖZAYDIN

**YABANCI DİL EDİTÖRLERİ (English Editors)**

Doç.Dr. Hasan ÖZEN
Doç.Dr. Ahmet ÜNVER

**İSTATİSTİK EDİTÖRÜ (Statistics Editor)**

Prof.Dr. Gül ERGÜN

**EDİTÖR YARDIMCILARI (Associate Editors)**

Prof.Dr. Mehmet ÇİTİL
Doç.Dr. Özgür AKSOY
Yrd.Doç.Dr. Duygu KAYA

**SAYFA TASARIMI (Design)**

Dr. Erol AYDIN

**SEKRETER (Secretary)**

Fahri ALTUN

**DANIŞMA KURULU (Advisory Board)**

| | |
|---|---|
| Prof.Dr. Kemal AK | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Harun AKSU | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Belma ALABAY | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Mustafa ALİŞARLI | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Feray ALKAN | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Çiğdem ALTINSAAT | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Kemal ALTUNATMAZ | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Mustafa ARICAN | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Mustafa ATASEVER | Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Sırrı AVKİ | Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Metin BAYRAKTAR | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Burhan ÇETİNKAYA | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Nazir DUMANLI | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Hasan Hüseyin DÖNMEZ | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Hüdaverdi ERER | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Ayhan FİLAZİ | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Ekrem GÜREL | Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi |
| Prof.Dr. Tolga GÜVENÇ | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Ali İŞMEN | Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi |
| Prof.Dr. Hakkı İZGÜR | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Zafer KARAER | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Arif KURTDEDE | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Erdoğan KÜÇÜKÖNER | Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi |
| Prof.Dr. Mehmet MADEN | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Kamil ÖCAL | Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Metin PETEK | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Sevim ROLLAS | Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi |
| Prof.Dr. Berrin SALMANOĞLU | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Nesrin SULU | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Ayşe TOPAL | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Ş. Doğan TUNCER | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Cevdet UĞUZ | Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Zafer ULUTAŞ | Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi |
| Prof.Dr. Rıfat VURAL | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Cengiz YALÇIN | Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi |
| Prof.Dr. Halis YERLİKAYA | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi |

**BASKI (Print)**
ESER OFSET MATBAACILIK Tel: +90 442 2334667 ERZURUM

## Bu Sayının Hakem Listesi *(alfabetik sıra)*
## The Referees List of This Issue *(in alphabetical order)*

| | |
|---|---|
| AKTAŞ Abit | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı |
| AKYÜZ Bilal | Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı |
| ALKAN Feray | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı |
| AYDENİZÖZ Meral | Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı |
| BARAN Alper | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dölerme ve Suni Tohumlama Anabilim Dalı |
| BERBER Selçuk | Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Temel Bilimler Bölümü |
| BÜYÜKOĞLU Tülay | Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı |
| CİRİT Ümüt | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dölerme ve Suni Tohumlama Anabilim Dalı |
| COŞKUN Behiç | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı |
| ÇAM Mehmet Akif | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| ÇARLI Tayfun | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Viroloji Anabilim Dalı |
| ÇELEBİ Fikret | Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı |
| ÇENESİZ Sena | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı |
| ÇETİN Nazmi | Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı |
| DAĞOĞLU Gürdal | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı |
| DİDİNEN Behire Işıl | Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Yetiştiricilik Bölümü |
| ERDOĞAN Zeynep | Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı |
| EREN Meryem | Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı |
| EŞSİZ Dinç | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı |
| FIRATLI Çetin | Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| GANDOLFI Greta | Department of Agri-food Protection and Improvement (DIPROVAL), University of Bologna, Italy |
| GÜMÜŞSOY Kadir Semih | Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı |
| GÜNER Ahmet | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Besin Hijyeni ve Teknolojisi Anabilim Dalı |
| GÜNEŞ Vehbi | Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı |
| İKİZ Ramazan | Akdeniz Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Su Ürünleri Yetiştiriciliği Bölümü |
| KARABAĞ Kemal | Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| KARACA Orhan | Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| KARAPEHLİVAN Mahmut | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı |
| KAYA Mükerrem | Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü |
| KAYIŞ Seyit Ali | Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| KELEŞ İhsan | Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı |
| KIRKAN Şükrü | Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı |
| ONUK Ertan Emek | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Su Ürünleri ve Hastalıkları Anabilim Dalı |
| ÖZAK Ahmet | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı |
| ÖZEN Asuman | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı |
| ÖZEN Rahşan | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı |
| ÖZER Barbaros | Abant İzzet Baysal Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü |
| ÖZGÜR Atilla | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı |
| ÖZKUL Türel | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı |
| SARI Mehmet | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı |
| SARICA Musa | Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| ŞEN Ayşin | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı |
| ŞİRELİ Tansel | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Besin Hijyeni ve Teknolojisi Anabilim Dalı |
| ŞİRİN Özlem ŞENGÖZ | Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı |
| TİLKİ Muammer | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı |
| TUNCER Sezginer | Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Temel Bilimler/Deniz Biyolojisi |
| TUZCU Mehmet | Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı |
| TÜRK Gaffari | Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dölerme ve Suni Tohumlama Anabilim Dalı |
| TÜRKMEN İ. İsmet | Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı |
| TÜZEMEN Naci | Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü |
| UDDIN Muhammad Jasim | Agricultural University Faculty of Veterinary Science, Bangladesh |
| UMUCALILAR Huzur Derya | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı |
| USLU Uğur | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı |
| ÜNAL Necmettin | Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı |
| ÜNVER Ahmet | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı |
| VATANSEVER Leyla | Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Besin Hijyeni ve Teknolojisi Anabilim Dalı |
| YAMAN Mehmet | Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı |
| YAŞAR Aşkın | Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı |
| YETİŞEMİYEN Atila | Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Süt Teknolojisi Bölümü |
| YILDIZ Mustafa | İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Su Ürünleri Yetiştiriciliği Bölümü |
| YILMAZ Alper | İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı |

# İÇİNDEKİLER
# (CONTENTS)

## ARAŞTIRMA MAKALELERİ
## (Research Articles)


Sayfa (Page)

**Van Yöresinde İnsan ve Köpeklerde Toxocariasis'in Yayılışı**
CICEK M, YILMAZ H ..... 531

**Evaluation of the Biogenic Amine Content and Some Chemical and Microbiological Properties of Urfa and Van Herby Cheeses**
SENEL E, YILDIZ F, YETISEMIYEN A, DURLU-OZKAYA F, OZTEKIN FS, SANLI E ..... 537

**Oral Zinc Supplementation Protects Rat Kidney Tissue from Oxidative Stress in Diabetic Rats**
OZSOY N, CAN A, MUTLU O, AKEV N, YANARDAG R ..... 545

**Karagöz İstavrit *(Trachurus trachurus)* Balığının Hematolojik Parametrelerine Su Sıcaklığı, Tuzluluk, Mevsim, Üreme, Cinsiyet, Balık Büyüklüğü ve Yaşın Etkisi**
CELIK ES, KAYA H, YILMAZ S, CAKICI H ..... 551

**Isolation and Characterization of Enterohaemorragic *Escherichia coli* O157:H7 and EHEC O157:NM from Raw Bovine, Camel, Water Buffalo, Caprine and Ovine Milk in Iran**
RAHIMI E, KHAMESIPOUR F, YAZDI F, MOMTAZ H ..... 559

**Distribution of Paw Preference in Female and Male Rats: Assessed by a Modified Version Food-Reachıng Test**
KUTLU N, BAYAZIT TO, MUTLU F ..... 565

**Bazı Buğdaygil Kaba Yemlerinin *İn Vitro* Gaz Üretimi, Sindirilebilir Organik Madde, Nispi Yem Değeri ve Metabolik Enerji İçeriklerinin Karşılaştırılması**
CANBOLAT O ..... 571

**Investigation of Relationship Between Bovine Herpesvirus-1 (BHV-1) Infection and Fertility in Repeat Breeding Dairy Cows in Family-Type Small Dairy Farms**
ATA A, KOCAMUFTUOGLU M, HASIRCIOGLU S, KALE M, GULAY MS ..... 579

**Evaluation of the Serum Lipid Profiles in Dogs with Symptomatic Visceral Leishmaniasis**
DURGUT R, DALKILINC D, GUZEL M ..... 585

**Determination and Pharmacokinetics of Recombinant Human Growth Hormone in Rabbit Plasma by Spectrofluorometry Method**
YILMAZ B, KADIOGLU Y, MERAL K, CELEBI F, ONGANER Y ..... 589

**Comparison of Swarming Tendency and Defensive Behavior of Yığılca Local and Other Commonly Used Honeybee Genotypes in Turkey**
GOSTERIT A, CIKILI Y, KEKECOGLU M ..... 595

**İstanbul'da Çalışan Veteriner Hekimlerin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri**
BABAOGLU UT, CEVIZCI S, ARSLAN M ..... 599

**Türkiye'de Veteriner Hekimliği Üzerine Araştırmalar: I. Veteriner Hekimliği Eğitim-Öğretimi**
OZEN A, DOGAN O, BASAGAC GUL RT, OZKUL T, YUKSEL E ..... 605

**Prevalence of *Salmonella* in Edible Offal in Afyonkarahisar Province, Turkey**
AKKAYA L, ATABAY HI, GOK V, YAMAN H ..... 613

**Detection of *Brucella* spp. in Vaginal Swab Samples of Aborting Cattle: Comparison of Immunoperoxidase to Bacteriological Culture Technique**
DAG S, BUYUK F, OZEN H, CELEBI O, KARAMAN M, AKCA D, SAHIN M ..... 617

**Leylek *(Ciconia ciconia)* Dili Üzerine Morfolojik Bir Çalışma**
TUTUNCU S, ONUK B, KABAK M ..... 623

**Predicting Breeding Values in Animals by Kalman Filter: Application to Body Condition Scores in Dairy Cattle**
KARACAOREN B, JANSS LLG, KADARMIDEEN HN ..... 627

Sayfa (Page)

**Determination of Various Mycotoxin Concentrations in the Feedstuffs and Feed Produced by A Feed Manufacturer in Turkey**
ORUC HH, SORUCU A, TURKMEN II, ARSLAN E ..... 633

**Social Factors that Affect the Hand Hygiene of Elementary and Highschool Students in İstanbul - Turkey**
DUMEN E, OZGUR NY, SEZGIN FH ..... 639

**The Determination of Oxidative Stress by Paraoxonase Activity, Heat Shock Protein and Lipid Profile Levels in Cattle with Theileriosis**
TURUNC V, KONTAS ASKAR T ..... 647

**Seroprevalence of Avian Reovirus Infections in Chickens in Western Provinces of Turkey**
EROL N, SENGUL SS ..... 653

**Hayvan Koruma Kavramı ve Biyoetik Çerçevesinde Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları**
ASLIM G, YIGIT A, IZMIRLI S, YASAR A ..... 657

**Halk Elinde Yetiştirilen Beyaz ve Alaca Kazlarda Karkas ve Et Kalitesi Özellikleri**
YAKAN A, AKSU ELMALI D, ELMALI M, SAHIN T, MOTOR S, CAN Y ..... 663

**The Effects of Ketoprofen and Meloxicam on Bone Healing in Rat Model: A Comparative Dual Energy X-Ray Absorptiometry Study**
KURUM B, PEKCAN Z, KARSLI B, KUMANDAS A, ELMA E ..... 671

**Yetiştirici Elinde Bulunan Norduz Koyunlarının Laktasyon Süt Verimi ve Laktasyon Eğrisine Etki Eden Faktörler**
KONCAGUL S, DASKIRAN I, BINGOL M ..... 677

**The mRNA Expression Pattern of Skeletal Muscle Regulatory Factors in Divergent Phenotype Swine Breeds**
CINAR MU, FAN H ..... 685

**The Effects of Pregnancy, Early Lactation Weeks and the Number of Suckling Kittens on the Serum Mineral and Metabolite Profiles of Van Cats in Breeding Season**
USLU BA, SENDAG S, UCAR O, GULYUZ F, TASAL I, CETIN N, WEHREND ..... 691

**KISA BİLDİRİ (SHORT COMMUNICATION)**

**Siyah Alaca Sığırlarda Akrabalı Yetiştirme ve Akrabalı Yetiştirmenin Kontrolünde Çiftleştirme Programının Önemi**
DURU S ..... 701

**DERLEME (REVIEW)**

**Sütçü İneklerde Negatif Enerji Dengesi ve Metabolik İndikatörleri**
SERBESTER U, CINAR M, HAYIRLI A ..... 705

Kafkas Univ Vet Fak Derg
18 (4): 657-662, 2012

RESEARCH ARTICLE

# Hayvan Koruma Kavramı ve Biyoetik Çerçevesinde Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları [1]

Gökhan ASLIM * Ali YİĞİT ** Serdar İZMİRLİ * Aşkın YAŞAR *

[1] *Bu çalışma "The Wildlife Protection and Improvement Areas in Accordance with Animal Protection and Bioethics" adlı başlıkla EACME 25th Annual Conference "Bioethics from a Cross-Cultural Perspective" September 15-17, 2011, Istanbul-TURKEY Book of Abstracts' ta özet olarak yayımlanmıştır*

* Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-42003 Konya - TÜRKİYE
** Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-36100 Kars - TÜRKİYE

**Makale Kodu (Article Code): KVFD-2012-6217**

## Özet

İnsan faaliyetleri sonucunda tehlikeye giren çevrenin geleceği, etik ve deontolojik boyutlar içeren, zamanımızın önemli bir sorununu oluşturmaktadır. Bu sorunların çözümünde konu ile ilgili mevzuatın yanı sıra etik yaklaşımlar yararlı araçlar olarak görülmektedir. Türkiye'de 1966 yılında başlayan *Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları* çalışmaları günümüzde çeşitli yasal düzenlemelerle de temellendirilerek artmaktadır. Çalışmada, yaban hayatının korunmasında önemli yeri olan *Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları*'nın hayvanları koruma ve biyoetik yönden değerlendirilmesi amaçlandı. Çalışmanın materyalini, hayvanları koruma ve yaban hayatı ile ilgili yerel mevzuat *(Hayvanları Koruma Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Özel Çevre Koruma Alanları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Milli Parklar Kanunu* gibi) ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslar arası sözleşmeler *(BERN, CITES, Ramsar ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmeleri)* oluşturdu. Türkiye'de değişik statülerde *(Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları* gibi) koruma alanlarının olduğu; bu alanlardan çalışma kapsamında incelenen *Yaban Hayatı Koruma Sahaları*'nın 109, *Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları*'nın 79 adet olduğu ve bu sahalarda 11 hayvan türü ve su kuşlarının koruma altına alındığı belirlendi. Yapılan yasal düzenlemeler ile bu sahalarda, yaban hayatının korunmasına yönelik, mevzuat yönünden önemli adımlar atıldığı ve birçok yaban hayvanı sayısında önemli artışlar olduğu belirlendi. *Kara Avcılığı Kanunu* çerçevesinde soyu azalan ya da tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan yaban hayvan türleri, doğal alanlarında, ortamın ekosistem özellikleri bozulmadan, habitatları ile birlikte korunmaları amacıyla koruma altına alınmakta ve bazı türlerin de üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların, doğal dengenin korunmasında ve biyoçeşitliliğin sağlanmasında gerekli olduğu söylenebilir. Sonuç olarak uluslar arası sözleşmeler de dikkate alınarak hazırlanan ulusal düzenlemelerin, yaban hayatı korunması konusunda önemli katkılar sağladığı ve Türkiye'nin bu konudaki çalışmaları arttırarak devam etmesi gerektiği; canlı varlıkların değeri, önemi ve bu doğrultuda hakları bulunduğu görüşüne dayanan canlı-merkezci tutumun yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

***Anahtar sözcükler:*** *Biyoetik, Hayvan koruma, Yaban hayatı*

# The Wildlife Protection and Improvement Areas in Accordance with Animal Protection and Bioethics

## Summary

The future of environment run into risk by human activities is an important issue of present days which also covers ethics and deontological aspects. Related acts as well as ethical approaches concerning with topic will be beneficial to solve the above issue. The process of *Wildlife Protection and Improvement Areas* has been evolved with different arrangements since 1966, in Turkey. This study aimed to evaluate the *Wildlife Protection and Improvement Areas* in terms of bioethics and animal protection. The study materials consisted of animal protection and local acts of wildlife *(Animal Protection Act, Land Hunting Law, Fisheries Law, Decree - Law Regarding Special Environment Protection Areas, and National Parks Law)*, as well as several Treaties Ratified by Turkey *(BERN, CITES, Ramsar and Biodiversity)*. Turkey has too many protection areas in various statute, such as; *National Park, Nature Park, Natural Reserve Area, Natural Protected Area, Special Environment Protection, Internationally Important Wetland, Wildlife Protection and Improvement Areas*. In total, it was determined 109 *Wildlife Protection Areas* and 79 *Wildlife Improvement Areas*, as well. However, 11 animal species and waterfowls have been taken under protection in *Wildlife Improvement Areas*. It was also emerged that the numbers of wild animals has increased and remarkable improvements have been occurred at this period in the *Wildlife Improvement Areas* by launching new acts. The wild animal species which are face to face with reducing generation or die out, are taken protection and some are being breeding in their natural area without giving harm to their ecosystem in accordance with *Land Hunting Act*. To fulfill respective aims, a protection of delicate natural balance and warrant of biodiversity are both necessary measures. In conclusion, it may be expressed the national arrangements that takes into consideration the international conventions, contributes to wildlife protection. Moreover, Turkey needs to be increased concerning studies in this respect. As a result, it can be implied that zoo-centric approach which based on the value, importance and rights of the entities should be become widespread in the Turkish society.

***Keywords:*** *Bioethics, Animal protection, Wildlife*

**İletişim (Correspondence)**
+90 332 2232682
vetaslim@gmail.com

## GİRİŞ

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da, yüzyıllardır doğal kaynaklar aşırı derecede tahrip edilmiştir. Bu tahripten av ve yaban hayvanları da etkilenmiştir. Savaşlar, artan nüfus, plansız şehirleşmeler, bilinçsizce kullanılan pestisitlerin yanı sıra sel, kuraklık ve şiddetli kış gibi doğal afetler doğal kaynakların tahribini hızlandırmış; yaban hayvanlarının yaşam ortamlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna aşırı ve bilinçsiz yapılan avcılığın eklenmesiyle birçok yaban hayvanı popülasyonunun azaldığı ya da neslinin tehlikeye düştüğü ifade edilmektedir [1]. İnsan faaliyetleri sonucunda tehlikeye atılan çevrenin geleceği zamanımızın önemli bir sorunu olup, bu sorunun etik boyutu [2] ile birlikte deontolojik bir boyutu da bulunmaktadır.

Hadidian ve ark.[3], insan-hayvan-doğa ilişkisine nasıl tepki vermemiz gerektiğine dair rehberlik edecek etik bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu bildirmektedir. Etik alanında yapılan çalışmalar, hayvan hakları, canlı türleri vb konuları da kapsamış ve birer alt dal olarak gelişmiş; etik ve eko felsefe kavramı farklı yönlerde gelişme göstermiştir. Etik, çevresel değerleri "iyi" ve "kötü"nün ne olduğu, "yanlış" ve "doğru"nun nasıl anlaşılması gerektiği yönünden ele almaktadır. Eko felsefe ise etik değerler üzerinden toplum doğa ilişkisini ele alarak, toplumun politik, ekonomik ve sosyal yaşamını değiştirmek ve bu şekilde doğayı merkeze almak amacı yönünde çaba göstermektedir [4].

Günümüzde, çevre sorumluluğu ve duyarlılığı ile sosyal değerler arasında paralel bir ilişkinin varlığı gözlenmektedir. Bu bakımdan toplumların ekonomik, siyasal, felsefî, etik, kültürel ve sosyal gelişmişlik düzeyleri, ülkelerin çevre politikalarını, duyarlılığını ve sorumluluğunu etkilemektedir [4].

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de doğal yapısını koruyan ve yaban hayvanlarının barınabileceği, bozulmamış doğal alanların gün geçtikçe azalmasına rağmen doğaya sonradan inşa edilen baraj, sulama göletleri ve benzeri yapıların yaban hayvanları için ve özellikle de su kuşları açısından yeni habitatlar oluşturduğu bildirilmektedir [1].

Türkiye'de 1966 yılında başlayan Yaban Hayatı Koruma Sahaları (YHKS) ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları (YHGS) çalışması [5] günümüzde farklı yasal düzenlemelerle de temellendirilerek gelişmekte ancak çevrenin, korunan alan statüsünde olsun olmasın gün geçtikçe tahrip edildiği görülmektedir. Doğanın, insan hizmetine sunduğu kaynakların korunması, acilen ele alınması gereken önemli bir konu olup, yaban hayatı da bu kaynaklar arasında ön sıralarda yer almaktadır [6].

Yaban hayatı koruma alanları üzerine çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, konunun hayvanları koruma ve biyoetik açısından ele alınmadığı belirlenmiş olup; çalışmada, yaban hayatının korunmasında önemli yeri olan Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları'nın bu yönleriyle değerlendirilmesi amaçlandı.

## MATERYAL ve METOT

Çalışmanın materyalini, hayvanları koruma ve yaban hayatı ile ilgili yerel mevzuat (Kara Avcılığı Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Özel Çevre Koruma Alanları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Milli Parklar Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu gibi) ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (BERN, CITES, Ramsar ve Biyolojik Çeşitlilik sözleşmeleri) oluşturdu. Yaban hayatı koruma ve geliştirme alanları açısından sözleşme ve mevzuat metinleri incelenerek hayvanları koruma ve biyoetik kapsamında değerlendirildi.

## BULGULAR

Türkiye'de biyolojik çeşitliliğin devam ettirilebilmesi, yaban hayatının korunabilmesi, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için çeşitli yasalar çıkartılmakta; doğanın korunabilmesi için kurumlar kurulmakta ve uluslararası sözleşmelere taraf olunmaktadır. Bu sözleşmelerin uygulama yönetmeliklerinin hazırlanması çalışmaları, Avrupa Birliği (AB) Direktifleri[i] (92/43/EEC) hükümleri de dikkate alınarak devam etmektedir. Direktifin temel amaçları, *"Avrupa'daki doğal habitatların, yabani flora ve faunanın korunması yoluyla biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması; doğal habitat ve türlerin devamlılığının sağlanması ve gerektiğinde restore edilmesi"* olarak açıklanmıştır.

Yaban hayatının korunmasına ilişkin olarak Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Sözleşmeler kronolojik olarak aşağıda sıralandı:

Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme[ii] (Paris Sözleşmesi, 17 Ocak 1963)

Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretinin Düzenlenmesine Dair Sözleşme[iii] (CITES Sözleşmesi, 1 Temmuz 1975)

Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Önemde Sulak Alanlar Sözleşmesi[iv] (Ramsar Sözleşmesi, 1975)

Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi[v] (BERN Sözleşmesi, 1 Haziran 1982)

---

[i] *92/43/EEC sayılı Konsey Direktifi. "Doğal yaşam alanları ile yabani fauna ve floranın korunmasına ilişkin olan Konsey Direktifi, kısa adıyla 'Habitat Direktifi', Çevre Faslı'na uyumda önem taşıyan düzenlemelerden biridir*

[ii] *Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme, 17.12.1996 tarih ve 12480 sayılı Resmi Gazete*

[iii] *Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretinin Düzenlenmesine Dair Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete*

[iv] *Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Önemde Sulak Alanlar Sözleşmesi, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete*

[v] *Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi, (BERN Sözleşmesi 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete*

Yaban Kuşlarının Korunmasına Dair Avrupa Ekonomik Topluluğu Kararnamesi

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi[vi] (Rio Konferansı, 29 Aralık 1993)

Türkiye'de yaban hayatı ve yaşam ortamlarının korunması ile ilgili olarak Çevre ve Orman Bakanlığı[vii] (ÇOB), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı[viii], Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi birden fazla kurum yetkilidir. Her kurum kanunlarla belirlenmiş görev ve yetkileri dahilinde koruma alanları ilan etmekte, bu alanlar için plan yapmakta ya da koruma -kullanma ilkelerini belirlemektedir. Bu çalışmalar kapsamında Türkiye'de değişik statülerde (Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları vb) koruma alanları ilan edildiği; bugüne kadar farklı amaçlarla oluşturulmuş bu alanların yaklaşık 4,6 milyon hektara (ha) (ülke yüzölçümünün yaklaşık % 6'sı) ulaştığı belirlendi[ix].

Nesli azalmakta olan hayvanlar ile bunların yaşam ortamlarının korunması, günümüzde büyük bir önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak yürürlülüğe giren "Kara Avcılığı Kanunu"[x], avlakların önemi üzerine önemli düzenlemeler içermekte; son yıllarda yapılan bazı yasal düzenlemeler ile önemli gelişmeler kaydedildiği gözlenmektedir. "Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları Yönetmeliği"[xi] ile nesli tehlikeye düşen ve düşmekte olan türlerin yaşam alanlarının koruma altına alınarak YHKS ve YHGS olarak ilan edildiği; 2011 yılı itibariyle 1.223.387 (ha) alanı kapsayan toplam 109 YHKS ile 79 adet YHGS mevcut olduğu ve bu sahalarda 11 hayvan türü ve su kuşlarının koruma altına alındığı belirlendi *(Tablo 1)*. Bu yönetmelik, Kara Avcılığı Kanunu kapsamında olan av ve yaban hayvanları ile birlikte bunların yaşama alanları korumak amacıyla yaban hayatı koruma ve yaban hayatı geliştirme sahalarının kuruluşu, yönetimi, denetimi ve bu alanlarda izin verilecek ve yasaklanacak faaliyetlerle ilgili usul ve esasları düzenlemektedir. Bu yönetmeliğe göre YHKS, *"Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahaları"*, YHGS ise *"Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahaları"* ifade etmektedir.

Yönetmelikte, "Yaban Hayatı Geliştirme Sahalarının Seçim Kriterleri" (Madde 5) "*Av ve yaban hayvanlarının veya biyolojik çeşitliliğin korunması gereken alanların muhafazası veya göçmen türlerin göç yollarını güvence altına almak için, yaşama ortamlarının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamlarını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planı çerçevesinde avlanmanın yapılması amacı ile içerisinde hedef tür veya türlerin doğal olarak bulunduğu veya yeniden yerleştirildiği, av ve yaban hayvanlarının barınma, beslenme ve uygun yaşama koşulları ile doğal peyzaja sahip alanlardan seçilir"* şeklinde belirtilmektedir.

ÇOB'den alınan YHGS'de 2003 yılından sonra yapılan envanter çalışmalarının *(Tablo 2)* sonuçlarına göre birçok yaban hayvanı türünde önemli artışlar olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'de YHKS ve YHGS'lerden sorumlu birim; ÇOB'ye bağlı olan "Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü"dür. Bu Genel Müdürlüğün, Doğa Koruma Daire Başkanlığı, Milli Parklar Daire Başkanlığı, Mesire Yerleri Daire Başkanlığı ve Av-Yaban Hayatı Daire Başkanlığı şeklinde yapılandırıldığı görülmektedir [xii].

Doğa Koruma ile Milli Parklar Av ve Genel Müdürlüğünce, yürürlükten kaldırılan "Kara Avcılığı Kanunu"[xiii] na göre, YHKS olarak ilan edilen 109 saha ve 4915 sayılı yasa hükümlerine göre yeniden incelenerek teklif edilen 57 sahanın 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı[xiv] ile YHGS olarak ilan edildiği belirlendi. Kararda ayrıca 4915 sayılı yasa ile hazırlanan YHKS ve YHGS ile ilgili yönetmeliğe göre, daha önce ilan edilen 109 YHKS'den sahaların seçilmesi kriterlerine uymayan veya özelliğini yitirmiş olan sahaların koruma statüsünün iptal edilmesi gerektiği bildirilmiş; Karar sonrasında, İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinin teklifi ve Genel Müdürlüğün görüşleri doğrultusunda, "Kara Avcılığı Kanunu"na göre ilan edilen 29 sahanın koruma statüsünün 232 sayılı ÇOB oluru ile iptal edildiği belirlenmiştir[xv].

*[vi] Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 27.12.1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazete*

*[vii] Makalenin yayına hazırlandığı süre zarfında Bakanlığın adı Çevre ve Orman Bakanlığı olup, 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bakanlığın adı Orman ve Su İşleri Bakanlığı olarak değişmiştir*

*[viii] Makalenin yayına hazırlandığı süre zarfında Bakanlığın adı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olup, 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Yapısı ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile adı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak değişmiştir*

*[ix] ÇOB Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Doğa Koruma Dairesi Başkanlığı. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP), Ankara, 2007*

*[x] 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 11.07.2003 tarih ve 25165 sayılı Resmi Gazete*

*[xi] Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları Yönetmeliği, 08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı Resmi Gazete*

*[xii] ÇOB (2011). Erişim adresi: http://www.cevreorman.gov.tr/COB/AnaSayfa.aspx?sflang=tr Erişim tarihi: 01.02.2011*

*[xiii] 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 13.05.1937 tarih ve 3603 sayılı Resmi Gazete*

*[xiv] 2005/9453 sayı, 07.09.2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı*

*[xv] 09.11.2005 tarih ve 232 sayılı Bakanlık oluru (Kara 2010)*

***Tablo 1.*** *Türkiye'de mevcut Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları (11 Şubat 2010)*[xvi]
***Table 1.*** *Wildlife protection and improvement areas in Turkey (2010)*[xvi]

| Korunan Tür | İl [a] | Saha | Hektar | Toplam Alan (ha) |
|---|---|---|---|---|
| Alageyik - Yaban Keçisi | Antalya | Düzlerçamı | 28.792 | 28.792 |
| Su Kuşları | Samsun | Bafra Kızılırmak Deltası | 5.174 | 88.731 |
| | Kars | Kuyucuk Gölü | 245 | |
| | Gaziantep | Tahtaköprü Baraj Gölü | 8.049 | |
| | Eskişehir | Sivrihisar Balıkdamı | 1.369 | |
| | Düzce | Gölyaka Efteni Gölü | 764 | |
| | Denizli | Çardak Beylerli Gölü | 919 | |
| | Ankara | Nallıhan Davutoğulları | 451 | |
| | Adana[1] | Tuzla Gölü | 3.974 | |
| | Adana[2] | Akyatan Gölü | 15.304 | |
| | Adana[3] | Seyhan Baraj Gölü | 11.436 | |
| | Afyonkarahisar | Dinar Karakuyu Gölü | 1.374 | |
| | Burdur[1] | Burdur Gölü | 26.229 | |
| | Burdur[2] | Karataş Gölü | 4.022 | |
| | İzmir | Selçuk Gebekirse Gölü | 5.453 | |
| | Sakarya | Kaynarca Acarlar Gölü | 2.752 | |
| | Tokat | Kaz Gölü | 1.216 | |
| Toy | Kütahya | Merkez Aslantaş | 19.450 | 19.450 |
| Dağ Horozu | Ardahan | Posof | 58.589 | 58.589 |
| Ceylan | Şanlıurfa | Merkez Kızılkuyu | 28.480 | 28.480 |
| Karaca - Yaban Keçisi | Hatay | İskenderun Arsuz | 26.077 | 26.077 |
| Karaca - Geyik | Karabük | Yenice | 26.775 | 42.317 |
| | Zonguldak | Yeşilöz | 9.168 | |
| | Bartın | Ulus Sökü | 6.374 | |
| Yaban Koyunu | Konya | Bozdağ | 59.297 | 77.581 |
| | Ankara | Nallıhan Emresultan | 18.284 | |
| Yaban Keçisi | Niğde | Çamardı Demirkazık | 18.764 | 351.173 |
| | Muğla[1] | Köyceğiz | 31.483 | |
| | Muğla[2] | Yılanlı Çakmak | 1.509 | |
| | Mersin[1] | Mut Kestel Dağı | 4.546 | |
| | Mersin[2] | Tarsus Kadıncık Vadisi | 8.712 | |
| | Kayseri | Yahyalı Aladağlar | 7.321 | |
| | Erzurum | Oltu | 5.044 | |
| | Artvin | Yusufeli Çoruh Vadisi | 23.500 | |
| | Antalya[1] | Sivridağ | 8.127 | |
| | Antalya[2] | Gündoğmuş | 8.404 | |
| | Antalya[3] | Kaş Kıbrıs Çayı | 3.558 | |
| | Antalya[4] | Cevizli Gidengelmez Dağı | 16.134 | |
| | Antalya[5] | Alanya Dimçayı | 52.655 | |
| | Antalya[6] | Sarıkaya | 40.398 | |
| | Antalya[7] | Akseki İbradı Üzümdere | 18.462 | |
| | Adana[1] | Pozantı Karanfildağ | 31.020 | |
| | Adana[2] | Kahramanmaraş Hançerderesi | 7.894 | |
| | Gümüşhane | Şiran Kuluca | 5.264 | |
| | Kars | Sarıkamış Kağızman | 20.820 | |
| | Mersin[3] | Tarsus Hopur Topaşır | 5.984 | |
| | Mersin[4] | Hisardağ ve Gedikdağı | 4.189 | |
| | Mersin[5] | Çamlıyayla Cehennem Deresi | 27.385 | |
| Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (ÇBDK) | Rize | Çamlıhemşin Kaçkar | 4.320 | 187.029 |
| | Erzurum[1] | Çat | 63.215 | |
| | Erzurum[2] | İspir Vercenik Dağı | 63.130 | |
| | Bitlis | Adilcevaz Süphandağı | 31.262 | |
| | Bingöl | Kığı Şeytandağları | 25.102 | |

[xvi] *Erişim adresi: http://www.milliparklar.gov.tr/dkmp/anasayfa/avyabanhaberleri/10-02 11/Yaban_Hayat%C4%B1_Geli%C5%9Ftirme_Sahalar%C4%B1.aspx?sflang=tr, Erişim tarihi: 01.02.2011*

**Tablo 1.** *Türkiye'de mevcut Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları (11 Şubat 2010) (devam ...)*
**Table 1.** *Wildlife protection and improvement areas in Turkey (2010) (continued ...)*

| Korunan Tür | İl [a] | Saha | Hektar | Toplam Alan (ha) |
|---|---|---|---|---|
| Geyik | Kütahya[1] | Tavşanlı Çakmak | 2.807 | 231.826 |
| | Kastamonu[1] | Tosya Gavurdağı | 9.262 | |
| | Kastamonu[2] | Aydavaz Kartdağı | 11.216 | |
| | Kastamonu[3] | Taşköprü Elekdağı | 4.236 | |
| | Kastamonu[4] | Ilgazdağı | 17.036 | |
| | İstanbul | Çatalca Çilingoz | 35.829 | |
| | Eskişehir | Mihallıçık Çatacık | 26.654 | |
| | Denizli | Çivril Akdağ | 15.753 | |
| | Bolu[1] | Göynük Kapıormanı | 21.896 | |
| | Ankara[1] | Nallıhan Saçak | 5.268 | |
| | Ankara[2] | Beypazarı Kapaklı | 9.471 | |
| | Afyonkarahisar | Sandıklı Akdağ | 14.894 | |
| | Bolu[2] | Yedigöller | 40.125 | |
| | Balıkesir | Akdağ | 3.560 | |
| | Bolu[3] | Burdur Gölü | 1.931 | |
| | Kütahya[2] | Merkez-Türkmenbaba | 11.888 | |
| Karaca | Sinop | Bozburun | 1.054 | 15.565 |
| | Osmaniye | Zorkun Yaylası | 3.869 | |
| | Kocaeli | Kandıra Seyrek | 1.019 | |
| | Karabük | Sırçalı Kanyonu | 411 | |
| | İstanbul | Sarıyer Feneryolu | 1.431 | |
| | Çorum | Kargı Koşdağ | 1.962 | |
| | İzmir | Bayındır Ovacık | 5.819 | |
| Sırtlan | Hatay | Altınözü | 35.811 | 35.811 |
| Sülün | Samsun | Terme Gölardı Simenlik Gölü | 3.355 | 31.966 |
| | Bursa | Karacabey Karadağı-Ovakorusu | 28.611 | |

[a] *"İl" bölümünde bulunan indis, o ildeki korunan tür için birden fazla olan YHGS sayısını belirtmektedir*

**Tablo 2.** *2003-2011 yılları arası YHGS'lerde yapılan envanter sonuçları*[xvii]
**Table 2.** *The inventory results of wildlife improvement areas between 2003-2011*[xvii]

| Korunan Tür | Yıllar | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2003 | 2005 | 2007 | 2009 | 2011 |
| Alageyik | - | - | - | - | - |
| Yaban Keçisi | 7067 | 10938 | 14209 | 14373 | 13819 |
| Toy | - | - | 15 | 17 | 28 |
| Dağ Horozu | - | 150 | - | 119 | - |
| Ceylan | - | - | 250 | - | 390 |
| Karaca | - | 1145 | 2056 | 2529 | 2142 |
| Geyik | 1085 | 1736 | 1951 | 2408 | 2470 |
| Yaban Koyunu | 1796 | 1809 | 565 | 501 | 575 |
| ÇBDK | - | - | 91 | 147 | 171 |
| Sırtlan | - | - | - | 37 | 38 |
| Sülün | - | - | 330 | 420 | - |
| **Toplam** | **9948** | **15.778** | **19.467** | **20.551** | **19.003** |

[xvii] *Çevre ve Orman Bakanlığı 2003-2011 yılları arası YHGS'lerde yapılan envanter sonuçları, 21.03.2012 tarihli belgegeçer*

# TARTIŞMA ve SONUÇ

Geleceklerini kurtarmak için çabalayan günümüz toplumları, özellikle bozulan ekolojik dengenin yol açtığı olumsuz etkileri asgariye indirmeye yönelik ciddi adımlar atmaktadır. Bu çabaların başarıya ulaşmasında yaban hayatı, yaban hayvanları ve insan üçlüsü arasındaki ilişki düzeylerinin önemli bir rol oynayacağı bildirilmektedir [7]. Türkiye'de konu ile ilgili yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler, bu adımların temellendirilmesi ve sürekliliği açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve Dünya'da mevcut yasal düzenlemeler ile ülkeler arasındaki işbirliğini ortaya koyan sözleşmelerin bu üçlü arasındaki ilişkileri dengelemek açısından önemli olduğu ve Boztepe'nin [7] de belirttiği "*ortak yaşam perspektifiyle hayvan -insan çelişkilerini azaltmak; yaban hayatını düzenleme proje ve çalışmalarında "nasıl bir yaban hayatı yönetimi?" sorusunu yanıtlamak ve sorunları çözmek*" için YHKS ile YHGS'lerin büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada ele alınan "*Kara Avcılığı Kanunu*" ve uluslararası sözleşmeler incelendiğinde, Türkiye'de avlanan türler bakımından yaban hayatının korunması için Kara'ya [1] da paralel olarak tüm avlaklarda av ve yaban hayvanlarının korunması, avcılığın düzenlenmesi ve kontrolünün sağlan-

ması, yaşama ortamlarını bozucu olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, nesli tehlikeye düşen veya sayıları azalan av ve yaban hayvanı türlerinin yaşam ortamları ile birlikte korunarak sayılarının artırılması, envanterlerinin hazırlanması, doğal dengenin korunması ve biyoçeşitliliğin sağlanması ve bazı türlerin de üretiminin gerçekleştirilmesi ile sağlanabileceği ileri sürülebilir.

Güder [8], doğa koruma ile ilgili mevzuatın hayata geçirilmesinin çok maliyetli olmasının, ekonomik faaliyetlerin çoğunlukla doğal değerler göz ardı edilerek planlanmış olmasından kaynaklandığını; doğru bir planlama ile hem doğanın hem de ekonomik faaliyetlerin birlikte var olduğu sistemlerin oluşturulabileceğini bildirmektedir. Doğru bir planlama ile hem doğanın hem de ekonomik faaliyetlerin birlikte var olduğu sistemlerin oluşturulabilmesi, bütüncül bir etik yaklaşım ile ele alınarak "4E Prensibi (Etik-Ekoloji-Etoloji-Ekonomi)" [9] çerçevesinde bir planlamanın yapılması ile mümkün olabileceği; çalışmada üzerinde durulan YHKS ile YHGS'ler aracılığıyla insanın da doğanın bir parçası olması ve doğal yaşama karşı taşıdığı sorumluluklar bağlamında bu alanların gelecek kuşaklara korunarak aktarılabileceği belirtilebilir.

AB genelinde korunan alanların oranı %17 iken [8], çalışmada Türkiye'de bu oranın %6 olduğu belirlendi. *"AB Türkiye 2010 İlerleme Raporu"*nda [10] da belirtildiği gibi doğanın korunması konusunda ilerleme kaydedilememesi ve TBMM'ye sevk edilen *"Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı*[xviii]*"*nın, Türk Natura 2000 ağına katkılar sağlayabilecek birçok alanın mevcut koruma düzeyinin kaldırılmasına neden olması ihtimali; Türkiye'de 1966 yılında başlayan YHKS ve YHGS çalışmalarının günümüzde çeşitli yasal düzenlemelerle de arttırılmasına rağmen yine de AB ülkelerindeki ortalamanın oldukça gerisinde olduğu ve geleceğe yönelik olarak bu alanlarla ilgili olumsuz bir tablonun varlığına işaret ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

Türkiye'de yıllardır bilinen ve "*uzun süre yasaklama*" temeline dayanan koruma anlayışından [8] farklı bir anlayış gözeten *"AB Doğa Koruma Mevzuatı"*, doğayı koruma hedefi yanında insan topluluklarının sosyal ve ekonomik faaliyetlerini de dikkate alan bir anlayışı ortaya koymakta olup, yeterli sayıda olmamakla birlikte, çalışmada tespit edilen 109 YHKS ve 79 YHGS sahası ile birçok hayvan türünün koruma altına alınmış *(Tablo 1, 2)* olması, Türkiye'de var olan doğal değerlerimiz ve hayvan varlığımızın gelecek kuşaklara ancak *"canlı merkezci"* ve *"çevre merkezci"* yaklaşım ve bunu destekleyen yasal düzenlemelerle aktarılabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak uluslararası sözleşmeler de dikkate alınarak hazırlanan ulusal düzenlemelerin, yaban hayatı korunması konusunda önemli katkılar sağlamakla birlikte, Türkiye'nin bu konudaki çalışmalarını arttırarak devam etmesi gerektiği; canlı varlıkların değeri, önemi ve bu doğrultuda hakları bulunduğu görüşüne dayanan canlı-merkezci tutumun yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

## KAYNAKLAR

**1. Kara U:** Kozan Baraj Gölü ve çevresi yaban hayatı koruma sahası üzerine incelemeler. *Yüksek Lisans Tezi,* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv. Fen Bil. Enst., 2010.

**2. Uğurlu Ö, Çobanoğlu N:** Biyoetik açıdan çevresel güvenlik kavramı. *Türkiye Biyoetik Derneği Uluslararası katılımlı 3. Ulusal Tıp Etiği Kongresi,* Kongre Kitabı Cilt 1, Bursa, s. 597-604, 2003.

**3. Hadidian J, Fox CH, Lynn WS:** The Ethics of Wildlife Control in Humanized Landscapes. Proc. 22nd Vertb. Pest. Conf. Published at Univ. Calif. pp. 500-504, 2006.

**4. Mahmutoğlu A:** Kırsal alanda çevre sorunlarına etik yaklaşım: Kırsal çevre etiği. *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniv. Sosyal Bil. Enst., 2009.

**5. Arda SS:** Türkiye'de doğa koruma alanı uygulamaları Avrupa Birliği mevzuatı ile karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniv. Sosyal Bil. Enst., 2003.

**6. Gürdal MN:** Türkiye'nin yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları üzerine araştırmalar. *Yüksek Lisans Tezi,* Süleyman Demirel Üniv. Fen Bil. Enst., 2008.

**7. Boztepe R:** Yaban hayatı, yabani hayvan, insan. www.tierschutz_akademie.com/archiv_2010/v/m_a/yab_hay_insan.pdf, *Erişim tarihi:* 06.05.2010.

**8. Güder H:** Habitat Direktifi ile Türkiye'nin yasaklama temelli doğa korumacılık anlayışı değişecek. http://www.euractiv.com.tr/91/article/rec-turkiye-habitat-direktifi-ile-turkiyenin-yasaklama-temelli-doga-korumacilik-anlayisi-degisecek-015434, *Erişim tarihi:* 01.03.2011.

**9. Işık K:** Türlerin nesillerinin korunmasında beş büyük gemi. Çevre Sorunları ve Biyolojik Çeşitlilik Orman Gen kaynaklarımız. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı Yayınları 25, İstanbul, 1999.

**10. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS):** Türkiye İlerleme Raporları 2010. http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=22&1=1&search.id=168028, *Erişim tarihi:* 05.01.2010.

[xviii] *Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı, 25.10.2010 Başkanlığa Geliş tarihi, 1/964 Esas No*